İki sahil.-2026.-2 oktyabr.-№74.-S.6.

Naxçıvana tarixi səfər: yeni inkişaf xəritəsinin əsas istiqamətləri

Rəfael Sadıqov,
Naxçıvan Muxtar Respublikası Dövlət Arxiv İdarəsinin aparıcı arxeoqrafı

Naxçıvan Azərbaycanın tarixində, dövlətçilik ənənələrinin formalaşmasında və milli-mədəni irsin qorunub saxlanılmasında xüsusi yeri olan qədim diyardır. Zəngin tarixi keçmişi, əlverişli coğrafi mövqeyi və strateji əhəmiyyəti Naxçıvanı daim diqqət mərkəzində saxlayan əsas amillərdəndir. Bu baxımdan muxtar respublikanın inkişafı, burada yaşayan insanların rifahının yüksəldilməsi və Naxçıvanın ölkənin ümumi inkişaf prosesinə daha fəal şəkildə inteqrasiyası dövlət siyasətinin mühüm istiqamətlərindən birini təşkil edir.

Son illərdə Naxçıvanda həyata keçirilən ardıcıl tədbirlər qədim diyarın yeni inkişaf mərhələsinə qədəm qoyduğunu göstərir. Bu proses yalnız ayrı-ayrı layihələrin həyata keçirilməsi ilə məhdudlaşmır, həm də Naxçıvanın iqtisadi imkanlarının, sosial potensialının və regional əhəmiyyətinin yeni yanaşma əsasında müəyyənləşdirilməsini nəzərdə tutur.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 11 avqust 2026-cı ildə Naxçıvana səfəri bu baxımdan xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Səfər zamanı muxtar respublikanın qarşıdakı inkişaf perspektivləri, həyata keçirilən işlər və yeni mərhələnin əsas prioritetləri diqqətə çatdırıldı. Bu səfərin əhəmiyyətini yalnız həmin gün keçirilən tədbirlərlə məhdudlaşdırmaq olmaz. Səfər Naxçıvanın gələcək inkişafına dövlət səviyyəsində göstərilən diqqətin və uzunmüddətli perspektivə hesablanmış yanaşmanın növbəti ifadəsi kimi qiymətləndirilə bilər.

Səfər zamanı səsləndirilən fikirlər və təqdim olunan layihələr Naxçıvanın yeni inkişaf xəritəsinin əsas istiqamətlərini müəyyənləşdirdi. Bu istiqamətlər sırasında iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi, sənayenin inkişafı, enerji təminatının dayanıqlılığının artırılması, nəqliyyat bağlantılarının genişləndirilməsi, müasir şəhər mühitinin formalaşdırılması, sosial rifahın yüksəldilməsi, tarixi-mədəni irsin qorunması və turizm imkanlarının artırılması xüsusi yer tutur.

Naxçıvanda son illərdə müşahidə olunan dəyişikliklər şəhər və rayonların simasının yenilənməsi ilə yanaşı, muxtar respublikanın iqtisadi potensialının daha geniş miqyasda səfərbər edilməsinə yönəlmiş layihələri də əhatə edir. Dövlət proqramları, investisiya layihələri və sahibkarlığın inkişafına yaradılan şərait bu prosesin əsas komponentlərindəndir.

Müasir iqtisadiyyat mövcud resurslardan səmərəli istifadə ilə yanaşı, yeni istehsal sahələrinin yaradılmasını, rəqabətqabiliyyətli məhsul istehsalını, məşğulluğun genişləndirilməsini və yerli sahibkarlığın gücləndirilməsini tələb edir. Bu baxımdan iqtisadi şaxələndirmə Naxçıvanın özünütəminat imkanlarının artırılması və davamlı iqtisadi inkişafının təmin edilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır.

Naxçıvan Sənaye Parkının yaradılması bu istiqamətdə atılan mühüm addımlardan biridir. Prezidentin 5 dekabr 2024-cü il tarixli Fərmanı ilə yaradılan park üçün Naxçıvan şəhərinin cənub-qərb hissəsində 310 hektar torpaq sahəsinin ayrılması nəzərdə tutulub. Parkın əsas məqsədləri sırasında müasir texnologiyaların tətbiqi, rəqabətqabiliyyətli məhsul istehsalı və sahibkarlıq fəaliyyətinin inkişafına əlverişli şərait yaradılması xüsusi yer tutur.

Sənaye Parkının fəaliyyəti yeni istehsal müəssisələrinin yaradılması, məşğulluğun artırılması və yerli məhsulların daxili və xarici bazarlara çıxarılması üçün əlavə imkanlar formalaşdıra bilər. Bununla yanaşı, sənaye sahəsinin inkişafı Naxçıvanın iqtisadi strukturunun şaxələndirilməsinə və sənaye potensialının müasir standartlara uyğunlaşdırılmasına xidmət edir.

Naxçıvanın inkişafında əsas xüsusiyyətlərdən biri müxtəlif sahələrin bir-biri ilə əlaqəli şəkildə inkişaf etdirilməsidir. Sənaye, kənd təsərrüfatı, xidmət sektoru, infrastruktur və şəhərsalma üzrə həyata keçirilən tədbirlər vahid inkişaf mühiti formalaşdırır. Belə yanaşma resurslardan daha səmərəli istifadə etməyə və sosial-iqtisadi nəticələrin genişləndirilməsinə imkan yaradır.

Naxçıvanın gələcək inkişafında enerji təminatının dayanıqlılığı və müasir nəqliyyat bağlantılarının yaradılması xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Muxtar respublikanın coğrafi mövqeyi bu istiqamətləri yalnız iqtisadi məsələ deyil, həm də uzunmüddətli regional inkişaf baxımından strateji amilə çevirir.

Enerji sahəsində əsas diqqət bərpaolunan mənbələrdən istifadənin genişləndirilməsinə yönəlib. Naxçıvanda günəş enerjisindən istifadə üzrə formalaşmış təcrübə yeni layihələr üçün mühüm baza yaradır. 2015-ci ildə istifadəyə verilmiş Naxçıvan Günəş Elektrik Stansiyasında 78 684 günəş panelinin quraşdırılması və illik istehsal gücünün 30 milyon kilovat-saatdan çox müəyyənləşdirilməsi bu istiqamətdə görülən işlərin miqyasını göstərir. Yeni Günəş Elektrik stansiyalarının yaradılması isə bərpaolunan enerji potensialının daha geniş istifadəsinə imkan verir.

Naxçıvanın Azərbaycanın əsas hissəsi ilə gələcək bağlantısında enerji məsələsi də mühüm yer tutur. Zəngəzur bağlantısı çərçivəsində enerji xətlərinin yaradılması Naxçıvanın gələcək enerji sisteminin ölkənin ümumi enerji infrastrukturu ilə daha sıx əlaqələndirilməsi baxımından perspektiv yaradır.

Nəqliyyat sahəsində isə əsas məqsəd daxili infrastrukturun müasirləşdirilməsi ilə yanaşı, Naxçıvanın regional nəqliyyat sistemində mövqeyinin gücləndirilməsidir. Dəmir yolunun tam müasirləşdirilməsi muxtar respublikanın Azərbaycan, Türkiyə, İran və daha geniş region arasında mühüm bağlantı nöqtəsinə çevrilməsinə xidmət edəcək. Şəhər nəqliyyatında da müasir yanaşmalar tətbiq olunur. 2025-ci ildə verilmiş Prezident Sərəncamına əsasən Naxçıvan şəhərinin ictimai nəqliyyat sistemi üçün 60 elektrik avtobusunun alınması və müvafiq enerji doldurma infrastrukturunun yaradılması nəzərdə tutulub.

Naxçıvanın yeni inkişaf mərhələsinin mühüm istiqamətlərindən biri də müasir şəhər mühitinin yaradılması və sosial rifahın yüksəldilməsidir. Şəhərin inkişafı yalnız yeni binaların inşası və mövcud infrastrukturun yenilənməsi deyil, insanların rahat və təhlükəsiz yaşayış mühiti ilə təmin olunmasını da nəzərdə tutur.

Səfər zamanı Naxçıvan şəhərinin 2044-cü ilədək inkişafına dair Baş Planın təqdim olunması şəhərin gələcək simasının müəyyənləşdirilməsi baxımından mühüm hadisə oldu. Uzunmüddətli dövrü əhatə edən bu sənəd şəhər məkanının səmərəli təşkilini və müasir şəhərsalma prinsiplərinin tətbiqini nəzərdə tutur. Eyni zamanda, Naxçıvanın tarixi memarlıq xüsusiyyətləri ilə müasir urbanizasiya tələblərinin uzlaşdırılması şəhərsalma siyasətinin əsas istiqamətlərindən biri kimi çıxış edir.

Sosial mənzil təminatı da bu inkişaf xəttinin mühüm hissəsidir. Naxçıvanda sosial evlər kompleksinin yaradılması əhalinin mənzil şəraitinin yaxşılaşdırılması istiqamətində atılan addımlardandır. DOST Regional Mərkəzinin yaradılması isə sosial xidmətlərin vətəndaşlara daha rahat və müasir formada təqdim edilməsinə imkan verəcək.

Naxçıvanın inkişaf strategiyasında tarixi-mədəni irsin qorunması və turizm imkanlarının genişləndirilməsi də xüsusi yer tutur. Qədim diyarın zəngin maddi-mədəni irsi onun yalnız tarixi əhəmiyyətini deyil, həm də müasir turizm potensialını müəyyənləşdirən əsas amillərdəndir.

Səfər çərçivəsində Prezident İlham Əliyev Möminə xatun türbəsində aparılan bərpa işləri ilə tanış oldu. XII əsrin nadir memarlıq nümunələrindən olan abidənin bərpası milli-mədəni irsin qorunması baxımından əhəmiyyətlidir. Əcəmi Naxçıvaninin 900 illik yubileyi münasibətilə onun abidəsinin açılışının keçirilməsi də Azərbaycanın memarlıq və mədəniyyət tarixində xüsusi iz qoymuş böyük şəxsiyyətlərə verilən dəyərin göstəricisidir.

Dövlətimizin başçısının Naxçıvan Mehmanxana Kompleksinin təməlqoyma mərasimində iştirakı isə turizm infrastrukturunun inkişafı baxımından diqqət çəkən addımlardandır. Naxçıvanın dini, tarixi və müalicəvi turizm imkanları, o cümlədən Duzdağın potensialı gələcəkdə bu sahənin iqtisadiyyatın mühüm istiqamətlərindən birinə çevrilməsi üçün imkan yaradır.

Naxçıvanın strateji coğrafi mövqeyi onun müdafiə qabiliyyətinin yüksək səviyyədə saxlanılmasını da zəruri edir. Səfər zamanı Əlahiddə Ümumqoşun Ordunun yeni yaradılmış komando hərbi hissələrinə Döyüş bayraqlarının verilməsi mərasimi keçirildi. Bu tədbir Naxçıvanda hərbi infrastrukturun və ordunun müasir standartlara uyğun inkişaf etdirilməsinə göstərilən diqqətin növbəti ifadəsi oldu.

Dövlət başçısının səfərinin ardınca, avqustun 12-də Prezident İlham Əliyevin imzaladığı Sərəncam Naxçıvanın sosial-iqtisadi inkişafının sürətləndirilməsi ilə bağlı əlavə tədbirləri müəyyən etdi. Sənəddə nəzərdə tutulan maliyyə vəsaitləri və tapşırıqlar səfər zamanı diqqətə çatdırılan inkişaf istiqamətlərinin ardıcıl şəkildə həyata keçirilməsi üçün yeni imkanlar yaradır.

Bu inkişaf xətti Naxçıvanın regional inteqrasiya proseslərində daha fəal rol almasına da şərait yarada bilər. Xarici ticarət dövriyyəsinin artırılması, qonşu ölkələrlə əlaqələrin genişləndirilməsi, investisiyaların cəlb edilməsi və sahibkarlıq mühitinin inkişaf etdirilməsi muxtar respublikanın iqtisadi imkanlarının genişlənməsinə xidmət edən əsas istiqamətlərdəndir. Xüsusilə yüksək texnologiyalar və rəqəmsal iqtisadiyyat sahəsində atılan addımlar Naxçıvanın innovasiya potensialının gücləndirilməsi baxımından əhəmiyyətlidir.

Təhsil və səhiyyə sistemlərinin modernləşdirilməsi də bu yeniləşmə prosesinin mühüm tərkib hissəsidir. Müasir məktəblərin, yeni texnologiyalarla təchiz olunmuş tibb mərkəzlərinin yaradılması insan kapitalının inkişafına xidmət edir. Gənclərin öz bilik və bacarıqlarını doğma yurdda reallaşdırması üçün imkanların genişləndirilməsi isə uzunmüddətli sosial-iqtisadi inkişaf baxımından xüsusi əhəmiyyət daşıyır.

Beləliklə, Prezident İlham Əliyevin 11 avqust 2026-cı il tarixli səfəri Naxçıvanda həyata keçirilən quruculuq prosesinin növbəti mərhələsinə mühüm təkan verən hadisələrdən biri kimi diqqəti cəlb edir. Səfər çərçivəsində iqtisadiyyat, sənaye, enerji, nəqliyyat, şəhərsalma, sosial təminat, turizm və mədəni irsin qorunması kimi müxtəlif istiqamətlər üzrə müəyyənləşdirilən və təqdim olunan layihələr Naxçıvanın gələcək inkişafının kompleks xarakter daşıdığını göstərir.

Naxçıvanın tarixi və strateji əhəmiyyətini qorumaqla yanaşı, müasir, rəqabətqabiliyyətli və dayanıqlı inkişaf edən məkana çevrilməsi qarşıdakı dövrün əsas hədəflərindən biri kimi çıxış edir. Bu prosesin nəticələri

yalnız muxtar respublikanın sosial-iqtisadi inkişafında deyil, Azərbaycanın regional mövqeyinin və iqtisadi əlaqələrinin genişlənməsində də özünü göstərə bilər.

Tarixi keçmişi ilə müasir inkişaf perspektivlərini birləşdirən Naxçıvan qarşıdakı mərhələdə yeni iqtisadi imkanların, müasir infrastrukturun və regional inteqrasiyanın mühüm mərkəzlərindən birinə çevrilmək üçün geniş potensiala malikdir. 11 avqust səfəri isə bu yeni inkişaf xəritəsinin əsas istiqamətlərinin daha aydın şəkildə ortaya qoyulduğu mühüm mərhələ kimi yadda qalır.